

RAHAPESU ANDMEBÜROO

KINNITATUD
Rahapesu Andmebüroo juhi
30.05.2025 käskkirjaga

**RAHAPESU ANDMEBÜROO JUHEND
FINANTSSANKTSIOONIDE KOHALDAMISEKS**

Sisukord

1. Juhendi eesmärk.....	3
2. Sanktsioon.....	3
2.1. EL-i sanktsioon	4
2.2. ÜRO sanktsioon.....	4
2.3. Vabariigi Valitsuse sanktsioon.....	5
3. Rahvusvaheline finantssanktsioon	5
3.1. Sihipärane finantssanktsioon.....	5
3.1.1. Omand, kontroll ja kellegi nimel või suuniste alusel tegutsemine.....	7
3.1.1.1. Omand.....	7
3.1.1.2. Kontroll	8
3.1.1.3. Tegutsemine kellegi nimel või suuniste alusel.....	8
3.1.2. Vara külmutamise kohustus	9
3.1.3. Kätesaadavaks tegemise keeld.....	10
3.1.4. Erisused ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni otsekohaldamise perioodil.....	11
3.2. Tegevuspõhine finantssanktsioon	11
4. Kehtivate finantssanktsioonide info ja otsing	12
5. Rahapesu Andmebüroo teavitamise kohustus finantssanktsiooni kohaldamise ja kohaldamise kahtluse korral ning Rahapesu Andmebüroo kontrollkohustus	13
5.1. Isik on seisukohal, et finantssanktsiooni tuleb kohaldada	13
5.2. Isik kahtleb, kas finantssanktsiooni tuleb kohaldada	14
5.3. RAB-i kontrollkohustus	14
6. Erikohustustega isikute rahapesu Andmebüroo teavitamise kohustus ja Rahapesu Andmebüroo kontrollkohustus.....	15
7. Erikohustustega isikute aruannete esitamine Rahapesu Andmebüroole	16
8. Finantssanktsiooni erandid.....	17
8.1. Erandi load.....	17
8.2. Välistused.....	18
9. Registripidaja kohustused	18
10. Isiku õigused, kelle suhtes või kellega seotud tehingu suhtes on kohaldatud finantssanktsiooni...	19
10.1. Sanktsiooni kohaldamise õiguspärasuse kontroll.....	19
10.2. Erandi luba.....	19
10.3. Sanktsiooninimekirjast eemaldamine	19
11. Sanktsiooni kohaldamise kohustus, vastutuse piiramine ja sanktsiooni rikkumine.....	20
12. Rahapesu Andmebüroo ülesanded seoses rahvusvahelise finantssanktsiooniga	22
Lisa 1. Finantssanktsioonist kõrvalehoidmise ja sanktsiooni rikkumise viisid ning ohuindikaatorid ..	23
Lisa 2. Ohuindikaatorid, mis võivad viidata massihävitusrelvade leviku rahastamisele	27
Lisa 3. Finantssanktsiooni erandi loa taotluse soovituslik vorm.....	30

1. Juhendi eesmärk

Käesoleva juhendi eesmärk on anda ülevaade nõuetest füüsilistele ja juriidilistele isikutele Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) Julgeolekunõukogu resolutsiooni, Euroopa Liidu (EL) Nõukogu määruse, Vabariigi Valitsuse määruse või muu õigusaktiga kehtestatud rahvusvahelise finantssanktsiooni kohaldamisel.

Juhendi koostamisel on lähtutud Eesti ja EL-i õigusaktidest, ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidest, *Financial Action Task Force* (FATF) 2012. aasta soovitudest¹ ning 2022. aasta metodoloogiast², EL-i Nõukogu ja Euroopa Komisjoni suunistest ning muudest juhendmaterjalidest.

Juhend on abistav materjal finantssanktsioonide kohaldamisel. Kui esineb vastuolu juhendi ja õigusakti vahel, tuleb lähtuda õigusaktist.

Juhendis ei käsitleta erikohustustega isikute rahvusvahelise sanktsiooni seaduse (RSanS) §-dest 20–24 tulenevaid kohustusi (v.a teadete esitamine). Rahapesu Andmebüroo (RAB) järelevalve alla kuuluvate erikohustustega isikute kohustuste täitmise kohta on RAB andnud eraldi juhendi.

2. Sanktsioon

Rahvusvahelise sanktsiooni seaduse (RSanS) § 3 lg-s 1 on rahvusvaheline sanktsioon defineeritud kui välispoliitika meede, mille eesmärk on toetada rahu säilitamist või taastamist, rahvusvahelist julgeolekut, demokraatiat või õigusriigi põhimõtet, inimõiguste ja rahvusvahelise õiguse järgimist või muude ÜRO põhikirja või EL-i ühise välis- ja julgeolekupoliitika eesmärkide saavutamist. Sanktsiooni³ kehtestamisega üritatakse mh alternatiivina jõu kasutamisele suunata riike, üksusi, rühmitusi või isikuid järgima rahvusvahelise õiguse norme ja põhimõtteid, muuta mingi soovimatu tegevuse jätkamine võimalikult kulukaks ja ebamugavaks või tõkestada sanktsiooni adressaadi vastuvõetamatut tegevust. Tavaliselt on sellisteks piiravateks meetmeteks mitmesugused keelud: varade külmutamine, ligipääsu keeld rahalistele vahenditele ja ressurssidele, piirangud teatud tüüpi äritegevusele, teatud kaupade ning tehnoloogia impordile ja ekspordile, teatud piirkonda reisimisele, diplomaatilistele suhetele jne.

Eestile siduvad on Euroopa Liidu, ÜRO Julgeolekunõukogu ja Vabariigi Valitsuse kehtestatud sanktsioonid.

¹ FATFi soovitud. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatfrecommendations.html> (külastatud 10.04.2025).

² FATFi hindamismetoodika. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/Fatf-methodology.html> (külastatud 10.04.2025).

³ Euroopa Liidu õigusaktides jm dokumentides ei kasutata sõna „sanktsioonid“, vaid terminit „piiravad meetmed“. Tulenevalt Eesti õigusaktide ja dokumentide terminoloogiast, kasutatakse käesolevas juhendis terminit „sanktsioonid“.

2.1. EL-i sanktsioon

EL rakendab kõiki ÜRO Julgeolekunõukogu kehtestatud sanktsioone, võttes need EL-i Nõukogu määrusega üle EL-i õigusesse.

EL-i autonoomsed sanktsioonid kehtestab EL-i Nõukogu oma otsusega. Enamasti tuleb need sanktsioonid rakendada EL-i Nõukogu määrusega. Määruses sätestatakse meetmete täpne ulatus ja nende rakendamise üksikasjad. Nõukogu otsus ja määrus võetakse tavaliselt vastu koos.

EL-i toimimise lepingu artikli 288 kohaselt on EL-i määrused tervikuna siduvad ja liikmesriikides, st ka Eestis vahetult kohaldatavad.

EL-i määrustes on üldjuhul sätestatud⁴, et EL-i sanktsioone tuleb kohaldada:

- EL-i territooriumil, sealhulgas õhuruumis;
- EL-i liikmesriigi jurisdiktsiooni alla kuuluvate õhusõidukite ja laevade pardal;
- EL-i liikmesriikide kodanike poolt EL-i territooriumil või väljaspool seda;
- EL-i territooriumil või väljaspool seda asuvate juriidiliste isikute, üksuste või asutuste poolt, mis on asutatud või moodustatud liikmesriigi õiguse alusel;
- kõikide juriidiliste isikute, üksuste või asutuste poolt nende äritegevuse suhtes, mis tervikuna või osaliselt toimub EL-i territooriumil.

EL-i sanktsioonide kohta saab täpsemalt lugeda EL-i institutsioonide ja organite veebilehtedelt.⁵

2.2. ÜRO sanktsioon

ÜRO sanktsioonid kehtestatakse Julgeolekunõukogu resolutsioonidega. ÜRO põhikirja artikli 25 kohaselt on Julgeolekunõukogu otsused organisatsiooni liikmetele täitmiseks kohustuslikud. ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonid kohustavad liikmesriike tagama sanktsioonide kohaldamine. Eesti EL-i liikmesriigina tagab selle EL-i otsekohalduva määruse vastuvõtmisega.

Kuni ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga kehtestatud sanktsiooni EL-i õigusesse ülevõtmiseni tuleb Eestis RSanS-i § 8 lg 2 ja § 9 lg 1¹ kohaselt kohaldada ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga kehtestatud sanktsiooni otse resolutsiooni alusel ja viivitamata. See tähendab, et pärast ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni vastuvõtmist ja enne vastava EL-i Nõukogu määruse kehtestamist, on resolutsioonis nimetatud piirangud ja kohustused juba kohustuslikud ning kõik Eesti füüsilised ja juriidilised isikud peavad neid kohaldama otse resolutsiooni alusel. EL-i Nõukogu määruse jõustudes tuleb lähtuda EL-i sanktsioonist.

⁴ Vt nt EL-i Nõukogu 31.07.2014 määruse nr 833/2014, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas, artikkel 13.

⁵ Vt nt: EL-i Nõukogu. Miks EL võtab vastu sanktsioone? <https://www.consilium.europa.eu/et/policies/why-sanctions/> (külastatud 10.04.2025). Euroopa Välis teenistus. Euroopa Liidu sanktsioonid. https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-union-sanctions_en (külastatud 10.04.2025).

ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonides on üldjuhul⁶ sanktsiooni kohaldamise kohustus seotud liikmesriigi territooriumiga ja seal viibivate isikutega („*nationals or individuals or entities within their territories*“).

ÜRO Julgeolekunõukogu sanktsioonide kohta saab täpsemalt lugeda ÜRO Julgeolekunõukogu kodulehelt.⁷

2.3. Vabariigi Valitsuse sanktsioon

Vabariigi Valitsuse sanktsioon on välispoliitika meede, mille võib lisaks eelnimetatud rahvusvahelise sanktsiooni kehtestamise eesmärkidele kehtestada Eesti julgeoleku või huvide kaitseks. Vabariigi Valitsuse sanktsiooni kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega Välisministeeriumi ettepanekul. Kui Vabariigi Valitsuse määruses on ette nähtud sanktsiooni subjektide määramine nimekirjaga, määrab Vabariigi Valitsuse subjektid valdkonna eest vastutav minister käskkirjaga.

Vabariigi Valitsuse sanktsioonile kohaldatakse rahvusvahelise sanktsiooni kohta sätestatud, arvestades RSanS-i 4. peatükis nimetatud erisusi.

Kuivõrd Vabariigi Valitsuse määrus on Eesti õigusakt, siis Vabariigi Valitsuse sanktsiooni kohaldamisala ei ole vaja selles (nagu ei ole vaja üldiselt ka teistes seadustes ja määrustes) eraldi sätestada. Kui isikute ringi, kes peavad määrust täitma, on tahetud kitsendada või täpsustada, on see vastavas Vabariigi Valitsuse määruses välja toodud.⁸

Vabariigi Valitsuse sanktsioonide kohta saab täpsemalt lugeda Välisministeeriumi kodulehelt.⁹

3. Rahvusvaheline finantssanktsioon

Rahvusvahelised finantssanktsioonid jagunevad RSanS-is üldistatult kaheks: sihipärane finantssanktsioon ja tegevuspõhine finantssanktsioon.

3.1. Sihipärane finantssanktsioon

Sihipärased finantssanktsioonid (inglise keeles *targeted financial sanctions (TFS)*) on sanktsiooni subjekti **rahaliste vahendite ja majandusressursside** (käesolevas juhendis koos nimetatuna ka „vara“) **külmutamine ja keeld teha rahalisi vahendeid või majandusressursse otse või kaudselt** finantssanktsiooni subjektile **kättesaadavaks**.

- Näiteks on mitmes ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonis otsustatud, et liikmesriigid peavad viivitamata külmutama nende territooriumil asuvad rahalised vahendid ja majandusressursid, mis kuuluvad otseselt või kaudselt vastava resolutsiooni lisas loetletud või resolutsiooniga moodustatud komitee määratud isikutele või üksustele või

⁶ Vt nt ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1970 (2011) (rahu ja julgeolek Aafrikas) punkt 17.

⁷ ÜRO Julgeolekunõukogu. Sanktsioonide teave. <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/information> (külastatud 10.04.2025).

⁸ Vt nt Vabariigi Valitsuse 29.09.2022 määruse nr 93 „Vabariigi Valitsuse sanktsiooni kehtestamine maagaasi ja veeldatud maagaasi ostu keeluks seoses Venemaa Föderatsiooni agressiooniga Ukrainas, mida toetab Valgevene Vabariik“ § 2.

⁹ Välisministeerium. Vabariigi Valitsuse sanktsioonid. <https://vm.ee/tegevus/rahvusvahelised-sanktsioonid/vabariigi-valitsuse-sanktsioonid> (külastatud 10.04.2025).

nende omandis või kontrolli all olevatele üksustele või nende nimel või suuniste alusel tegutsevatele isikutele või üksustele. Lisaks peavad kõik liikmesriigid tagama, et nende kodanikud või nende territooriumil asuvad füüsilised isikud või üksused ei võimalda rahalisi vahendeid või majandusressursse teha kättesaadavaks resolutsiooni lisas loetletud isikutele või üksustele või komitee määratud isikutele või nende toetuseks.

RSanS-i § 14 punktides 1 ja 2 nimetatud kohustuse ja keelu puhul on tegemist sihipärase finantssanktsioonidega.

Sihipärase finantssanktsiooni subjekt, st isik, kelle suhtes tuleb sanktsiooni kohaldada, on RSanS-i kohaselt:

- ühendus või rühmitus, füüsiline või juriidiline isik, asutus või muu üksus, kes on **rahvusvahelist sanktsiooni kehtestavas või rakendavas õigusaktis nimeliselt välja toodud** (inglise keeles *designated person* või *listed person*, käesolevas juhendis nimetatud kui „sanktsiooninimekirja kantud isik“) ja kelle suhtes on kehtestatud rahaliste vahendite ja majandusressursside külmutamise kohustus ning rahaliste vahendite ja majandusressursside kättesaadavaks tegemise keeld. Need isikud ei pruugi olla seotud kuritegeliku tegevusega ning nad ise ei pruugi teada nende suhtes kehtestatud piirangutest.
- sanktsiooni kehtestavas või rakendavas õigusaktis nimetatud juhul ja tingimustel sanktsiooninimekirja kantud isikutega seotud isikud. Rahvusvahelist sanktsiooni kehtestavates õigusaktides on peetud sanktsiooninimekirja kantud isikuga seotud isikututeks, kelle suhtes tuleb samuti sanktsiooni kohaldada, enamasti isikuid või osapooli, kes on otseselt või kaudselt, täielikult või osaliselt tema **omandis või kontrolli all või kes tegutsevad tema suuniste alusel**. See, milliseid isikuid peetakse mingis kindlas režiimis sanktsiooninimekirja kantud isikuga seotud isikuks, on sätestatud konkreetsetes rahvusvahelist sanktsiooni kehtestavas õigusaktis.¹⁰

See, mida mõistetakse „rahalised vahendid“ ja „majandusressursid“ hõlmavad, on samuti paika pandud finantssanktsiooni kehtestavas õigusaktis ja sanktsiooni kohaldamisel tuleb alati lähtuda konkreetse režiimi õigusaktist. Levinud määratlus EL-i Nõukogu ja Vabariigi Valitsuse õigusaktides¹¹ on, et **rahalised vahendid** on igasugused finantsvarad ja tulud, sh, aga mitte ainult:

- sularaha, tšekid, rahalised nõuded, käskvekslid, maksekorraldused ja muud makseviisid;
- hoiused finantsasutustes või muudes üksustes, kontode saldod, võlad ja võlakohustused;
- avalikult ja eraviisiliselt kaubeldavad väärtpaberid ja võlainstrumendid, sealhulgas aktsiad ja osakud, väärtpaberite sertifikaadid, võlakirjad, vekslid, ostutähed, võlaväärtpaberid ja tuletislepingud;
- intressid, dividendid või muu varadelt saadud või neist kogunenud tulu;
- krediit, tasaarvestusõigus, tagatised, täitmisarantiid või muud finantskohustused;
- akreditiivid, veokirjad, ostukirjad;

¹⁰ Näiteks EL-i autonoomsete sanktsioonirežiimide õigusaktides ei kasutata üldjuhul suuniste alusel tegutsemise kriteeriumit, vaid sätestatakse, et külmutada tuleb sanktsiooninimekirja kantud isikule **kuuluvad ja tema valduses ja kontrolli all** olevad rahalised vahendid ja majandusressursid ning keelatud on teha rahalisi vahendeid ja majandusressursse sanktsiooninimekirja kantud isikutele **otse või kaudselt** kättesaadavaks.

¹¹ Näiteks EL-i Nõukogu 17.03.2014 määruse nr 269/2014, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja sõltumatust kahjustava või ohustava tegevusega, artikli 1 punkt g.

- fondides või finantsvahendites osalemist tõendavad dokumendid.¹²

Majandusressursid on mitmes EL-i ja Vabariigi Valitsuse õigusaktis¹³ defineeritud kui igasugune vara, nii materiaalne kui ka mittemateriaalne, nii kinnis- kui ka vallasvara, mis ei ole rahalised vahendid, kuid mida on võimalik kasutada rahaliste vahendite, kaupade või teenuste hankimiseks. Üldistatult võib ütelda, et majandusressursside mõiste katab pea kõiki tüüpi ressursse. Seda kinnitab ka Euroopa Kohtu praktika, mille kohaselt tuleb mõisteid „rahalised vahendid“ ja „majandusressursid“ tõlgendada laialt.¹⁴

EL-i Nõukogu dokumendi „Euroopa Liidu parimad tavad piiravate meetmete tõhusaks rakendamiseks“¹⁵ („EL-i parimad tavad“) kohaselt on sihipäraseid finants sanktsioone kehtestavad määrused ülimuslikud kõikide nendega vastuolus olevate kokkulepete suhtes. Määruseid kohaldatakse olenemata enne nende jõustumist mis tahes lepingutega antud õigustest või ette nähtud kohustustest ning enne määruste jõustumist sõlmitud lepingute täitmiseks tehtavad toimingud on keelatud.

- Näiteks kui sanktsiooni subjekt on enne tema suhtes sanktsiooni kehtestamist sõlminud lepingu oma toodetud kauba müümiseks, siis alates sanktsiooni jõustumisest ei tohi kumbki pool seda lepingut enam täita. St müüja ei tohi tarnida kaupa ega ostja selle eest tasuda.

3.1.1. Omand, kontroll ja kellegi nimel või suuniste alusel tegutsemine

EL-i ja Vabariigi Valitsuse sihipäraseid sanktsioone kehtestavate määruste puhul on standardiks, et külmutada tuleb ka sanktsioonimekirja kantud isiku **omandis või kontrolli all** olevad varad ja sanktsioonimekirja kantud isikule on keelatud teha rahalisi vahendeid ning majandusressursside otseselt või kaudselt kättesaadavaks. Seega tuleb tehingu tegemisel hinnata, kas juriidiline isik, mis ei ole ise sanktsioonimekirja kantud, võib olla sanktsioonimekirja kantud füüsilise või juriidilise isiku omandis või kontrolli all.

Samuti sisaldub mõnes sanktsiooni kehtestavas õigusaktis kohustus külmutada ka selle isiku rahalised vahendid ja majandusressursid, kes tegutseb sanktsioonimekirja kantud isiku **nimel või suuniste alusel**.

3.1.1.1. Omand

„EL-i parimad tavad“ on seadnud selle hindamisel, kas juriidiline isik on teise isiku omandis, kriteeriumiks 50% või suurema juriidilise isiku varaliste õiguste omamise või enamusotsustusõiguse selles. Kui kriteerium on täidetud, loetakse juriidiline isik

¹² FATF-i rahaliste vahendite ja muu vara definitsioonid on leitavad FATF-i metodoloogia ([FATF-Assessment-Methodology-2022.pdf.coredownload.inline.pdf](#)) lk-l 180. EL-i definitsioonides on nendega arvestatud, kuid igal juhul tuleb meele pidada, et **sanktsiooni kohaldaja on kohustatud lähtuma „rahaliste vahendite“ ja „majandusressursside“ piiritlemisel ainult konkreetse režiimi õigusaktist ega tohi kohaldada sanktsiooni vahenditele, mida selles õigusaktis külmutamist vajavatena defineeritud ei ole.**

¹³ Näiteks EL-i Nõukogu 18.05.2006 määruse nr 765/2006, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses olukorraga Valgevenes ja Valgevene osalemisega Venemaa agressioonis Ukraina vastu, artikli 1 punkt 3.

¹⁴ Vt nt Euroopa Kohtu 29.06.2010 otsus kohtuasjas C 550/09, punkt 69.

¹⁵ EL-i Nõukogu. Nõukogu dokument ST 11623/2024. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11623-2024-INIT/et/pdf> (külastatud 10.04.2025). Juhul, kui Vabariigi Valitsuse sanktsiooni regulatsioon on sarnane Euroopa Liidu Nõukogu õigusakti omaga ja Vabariigi Valitsuse sanktsiooni kohta ei ole antud muid juhiseid, võib ka Vabariigi Valitsuse sanktsiooni rakendamisel ja kohaldamisel lähtuda selles dokumendis toodud põhimõtetest.

sanktsiooninimekirja kantud isiku või üksuse omandis olevaks. Omamise hindamisel tuleks arvesse võtta ka üksuse koondomandust (inglise keeles *aggregated ownership*).

- Näiteks kui ühele sanktsiooninimekirja kantud isikule kuulub 30% juriidilisest isikust ja teisele 25%, tuleb seda juriidilist isikut käsitada sanktsiooninimekirja kantud isikute omandis olevana. Kõnealuse juriidilise isiku vara tuleb külmutada ja sellele on keelatud rahalisi vahendeid või majandusressursse kättesaadavaks teha.

3.1.1.2. Kontroll

Hindamisel, kas sanktsiooninimekirja kantud isik kontrollib juriidilist isikut kas üksinda või vastavalt muu aktsionäri või kolmanda osapoolega sõlmitud lepingule, võib „EL-i parimate tavade“ kohaselt mh arvesse võtta järgmisi kriteeriume:

- omatakse või kasutatakse õigust ametisse määrata või ametist vabastada enamikku juriidilise isiku või üksuse haldus-, juht- või järelevalveorganite liikmetest;
- hääleõigust kasutades ollakse ainuisikuliselt ametisse määranud enamiku juriidilise isiku või üksuse haldus-, juht- või järelevalveorgani liikmetest, kes on olnud ametis käesoleva ja eelmise majandusaasta jooksul;
- kontrollitakse vastavalt selle juriidilise isiku või üksuse teiste osanike või aktsionäridega sõlmitud lepingule üksinda häälteenamust selles juriidilises isikus või üksuses;
- omatakse õigust avaldada valitsevat mõju juriidilisele isikule või üksusele vastavalt selle juriidilise isiku või üksusega sõlmitud lepingule või selle asutamislepingu või põhikirja sättele, kui seda juriidilist isikut või üksust reguleeriva õigusega on selle suhtes lubatud niisugused lepingud või sätted;
- omatakse volitusi kasutada de facto õigust avaldada punktis d nimetatud valitsevat mõju, kuigi ei olda selle õiguse valdaja;¹⁶
- omatakse õigust kasutada kõiki juriidilise isiku või üksuse varasid või osa nendest;
- juhitakse juriidilise isiku või üksuse ettevõtet ühisel alusel, avaldades konsolideeritud aastaaruande;
- jagatakse solidaarselt või tagatakse juriidilise isiku või üksuse finantskohustusi.

Kui üks neist kriteeriumidest on täidetud, loetakse, et juriidiline isik on teise isiku kontrolli all, kui juhtumipõhiselt ei ole võimalik tõestada vastupidist.

3.1.1.3. Tegutsemine kellegi nimel või suuniste alusel

„EL-i parimates tavades“ on öeldud, et kuigi füüsilise või juriidilise isiku nimel või suuniste alusel tegutsemise mõiste erineb omamise ja kontrolli mõistetest, võib selle mõju võrdsustada¹⁷. Kui puudub määratlus, mida saab kasutada selle hindamiseks, kas isik tegutses sanktsiooninimekirja kantud isiku nimel või suuniste alusel, võib mh arvesse võtta järgmisi kriteeriume:

- a) täpne omandi-/kontrollstruktuur, sealhulgas füüsiliste või juriidiliste isikute, üksuste või asutuste vahelised seosed;
- b) tehingu laad ja eesmärk koos isiku märgitud äritegevusega;
- c) sanktsiooninimekirja kantud isiku nimel või suuniste alusel tegutsemise varasemad juhud;

¹⁶ Sh näiteks variettevõtte kaudu.

¹⁷ Vt ka Euroopa Kohtu 10.09.2019. aasta otsus, kohtuasjas C-123/18, punktid 77–79.

d) kolmandate isikute avaldatud andmed, mis on saadud usutavatest, usaldusväärsetest ja sõltumatutest allikatest, ja/või faktilised tõendid selle kohta, et suuniseid andis sanktsiooninimekirja isik.

3.1.2. Vara külmutamise kohustus

Külmutamise puhul on sisult tegemist toiminguga, mille käigus takistatakse sanktsiooninimekirja kantud isikul rahaliste vahendite või majandusressursside kasutamist. Üldistatult on külmutamise meetme sihtmärgiks see vara, mis *juba on* sanktsiooninimekirja kantud isiku omandis või kontrolli all.

Rahaliste vahendite külmutamine on EL-i Nõukogu ja Vabariigi Valitsuse määrustes¹⁸ defineeritud sageli kui toimingud, millega tõkestatakse rahaliste vahendite liigutamine, ülekandmine, muutmine, kasutamine, juurdepääs neile ja tehingud nendega, mis võiks kaasa tuua muutusi nende mahus, väärtuses, asukohas, omandilises kuuluvuses, valduses, laadis, otstarbes või muid muutusi, mis võimaldaksid kõnealuseid rahalisi vahendeid kasutada, sealhulgas portfelli hallata.

- Majandusressursside külmutamine on EL-i Nõukogu ja Vabariigi Valitsuse määrustes¹⁹ enamasti määratletud kui toimingud, millega tõkestatakse majandusressursside kasutamine rahaliste vahendite, kaupade või teenuste hankimiseks, sealhulgas neid müües, rentides või neile hüpoteeki seades. „EL-i parimate tavade“ kohaselt külmutatakse majandusressursid selleks, et ära hoida nende kasutamist paralleelselt rahaga või raha aseainena ning vältida kõrvalehoidmist rahaliste vahendite külmutamisest.

Rahaliste vahendite ja majandusressursside külmutamine ei muuda nende omanikku. Külmutatud vara jääb nende füüsilistele või juriidilistele isikutele, kellel oli neile omandi või muu õigus külmutamise hetkel, kuid neid võib jätkuvalt hallata kolmandate isikute poolt või kokkulepete alusel, mille vastavad isikud olid sõlminud enne külmutamise meetme kohaldamist.

- Näiteks jääb krediitiasutuse külmutatud kontol oleva vara omanikuks jätkuvalt sanktsiooni subjekt, kuid ta ei saa oma rahalisi vahendeid kasutada ega nendega tehinguid teha.

Rahaliste vahendite ja majandusressursside külmutamise kohustuse puhul on lisaks oluline silmas pidada, et see hõlmab:

- kõiki sanktsiooni subjekti rahalisi vahendeid ja majandusressursse, mitte ainult selliseid, mida on võimalik seostada konkreetse terrorikuriteo, vandenõu või ohuga;
- sanktsiooni subjekti ühisomandis olevaid rahalisi vahendeid ja majandusressursse. Sanktsiooni subjekti ja isiku, kes ei ole sanktsiooni subjekt, ühisomandis olevad rahalised vahendid ja majandusressursid kuuluvad RSanS-i § 15 lg 1 kohaselt külmutamisele tervikuna;
- sanktsiooni subjekti omandis või kontrolli all olevatest rahalistest vahenditest või majandusressurssidest tulenenud või saadud rahalisi vahendeid või majandusressursse.

Juhul kui sanktsioon lõpetatakse või isik eemaldatakse sanktsiooninimekirjast, vabastatakse tema külmutatud rahalised vahendid ja majandusressursid viivitamatult.

¹⁸ Näiteks EL-i Nõukogu 23.03.2012 määruse nr 267/2012, milles käsitletakse Iraani vastu suunatud piiravaid meetmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 961/2010, artikli 1 punkt k.

¹⁹ Näiteks EL-i Nõukogu 18.01.2012 määruse nr 36/2012, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses olukorraga Süürias ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 442/2011, artikli 1 punkt h.

3.1.3. Kättesaadavaks tegemise keeld

Keeld teha rahalisi vahendeid ja majandusressursse kättesaadavaks sihib vahendeid, mis võiksid tuleviks *potentsiaalselt jõuda* sanktsiooninimekirja kantud isiku omandisse või kontrolli alla.

- Rahaliste vahendite kättesaadavaks tegemine sanktsiooninimekirja kantud isikule kas kaupade ja teenuste eest maksmisena, annetusena, kokkuleppe alusel varem kinni hoitud vahendite tagastamisena või muul viisil on üldjuhul²⁰ keelatud.
- Majandusressursside sanktsiooninimekirja kantud isikule kättesaadavaks tegemine, sealhulgas kinkimise, müümise, vahetustehingu või kolmanda isiku valduses või kontrolli all olevate majandusressursside omanikule tagastamise teel on samuti üldjuhul keelatud. Mõistel „majandusressursside kättesaadavaks tegemine“ on Euroopa Kohtu tõlgenduse kohaselt lai tähendus²¹ ja konkreetse õigusliku kategooria tähistamise asemel hõlmab see kõiki toiminguid, mille tegemine on vastavalt kehtivale liikmesriigi õigusele vajalik, et isik saaks tõepoolest asjaomase majandusressursi täielikult oma käsutusse. „EL-i parimate tavade“ kohaselt ei loeta ainult sanktsiooninimekirja kantud isiku isiklikuks kasutamiseks või tarbimiseks sobivat vara „majandusressurssiks“ EL-i määruste mõttes ja sellist vara ei ole seega keelatud sanktsiooni subjektile kättesaadavaks teha. Samuti ei ole määrustega keelatud kodumajapidamise varustamine gaasi, elektri, vee ja telefoniühendusega, kuna need on seotud tarbimisega ega ole ülekantavad.

Rahalisi vahendeid ja majandusressursse ei tohi EL-i või Vabariigi Valitsuse määruse alusel välisministri poolt sanktsiooninimekirja kantud isikule kättesaadavaks teha „otseselt ega kaudselt“. Rahaliste vahendite ja majandusressursside sanktsiooninimekirja kantud isikule kaudselt kättesaadavaks tegemiseks loetakse „EL-i parimate tavade“ kohaselt rahaliste vahendite või majandusressursside kättesaadavaks tegemist sanktsiooninimekirja kantud isiku omandis või kontrolli all olevatele isikutele, välja arvatud juhul, kui juhtumipõhiselt ja riskipõhise lähenemisviisi alusel, kõiki olulisi asjaolusid arvesse võttes on usaldusväärselt võimalik kindlaks teha, et sanktsiooninimekirja kantud isik ei kasuta asjaomaseid rahalisi vahendeid ega majandusressursse ega saa nendest kasu.

- Näiteks on keelatud anda raha või kaupu sanktsiooninimekirja kantud isikule kuuluvale Eestis registreeritud juriidilisele isikule, mis ise ei ole sanktsiooninimekirjas, kuna seda loetakse rahaliste vahendite või majandusressursi kättesaadavaks tegemiseks sanktsiooninimekirja kantud isikule.

Rahaliste vahendite ja majandusressursside kättesaadavaks tegemise keelu puhul tuleb arvestada, et keeld võib hõlmata nende kättesaadavaks tegemist ka isikutele, kes ei ole sanktsiooni subjektid.

- Kui näiteks kauba eest maksmine toimub vahendajate (nt edasimüüjad) kaudu, kes ei ole sanktsiooni subjektid, kuid müüja, st rahaliste vahendite lõppsaaja on sanktsiooni subjekt, hõlmab rahaliste vahendite kättesaadavaks tegemise keeld ka makseid kauba

²⁰ Erandjuhtude kohta vt käesoleva juhendi 8. peatükk „Finantssanktsiooni erandid“.

²¹ Vt nt Euroopa Kohtu 11.10.2007 otsus kohtuasjas C-117/06, 29.06.2010 otsus kohtuasjas C-550/09 ja 21.12.2011 otsus kohtuasjas C-72/11.

vahendajatele. See tähendab, et sanktsiooni subjekti kauba eest tasumine on keelatud kogu tehinguahela ulatuses.

- Kui näiteks kauba ostja ei ole sanktsiooni subjekt, kuid kauba müüja teab, et ostja müüb või annab kauba sanktsiooni subjektile, ei tohi tehingut teha, kuna seda käsitletakse majandusressursi sanktsiooni subjektile kättesaadavaks tegemisena.

Seega, kui on teada, et rahaliste vahendite või majandusressursside lõppsaajaks on sanktsiooni subjekt, on sanktsiooni rikkuv ka nende üleandmine vahendajale.

3.1.4. Erisused ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni otsekohaldamise perioodil

Perioodil, kui ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon on juba vastu võetud, aga vastavat EL-i määrust veel mitte, tuleb lähtuda otse ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonist (vt ptk 2.2.). ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonides ei ole üldjuhul „rahalisi vahendeid“ ega „majandusressursse“ defineeritud. Samuti ei ole sisustatud külmutamise kohustust ega rahaliste vahendite kättesaadavaks tegemise keeldu. ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni otsekohaldamise perioodil tuleb eelnimetatute osas lähtuda FATF 2012. aasta soovitustest²².

Nimetatud dokumendis olevas sõnastikus on rahalised vahendid või muu vara defineeritud kui igasugune vara, materiaalne või mittemateriaalne, vallas- või kinnisvara, sõltumata selle soetamisviisist, ja kõik õigusdokumendid või -instrumendid mis tahes vormis, sealhulgas elektroonilisel või digitaalsel kujul, mis tõendavad omandiõigust selliste vahendite või muude varade suhtes, sealhulgas, kuid mitte ainult, panga nõuded, reisirahad, pangatšekid, maksekorraldused, aktsiad, väärtpaberid, võlakirjad, vekslid või akreditiivid, samuti sellistelt vahenditelt või varadelt teenitud või nendega seotud intressid, dividendid või muu tulu või väärtus, ning kõik muud varad, mida võib potentsiaalselt kasutada vahendite, kaupade või teenuste hankimiseks.

Külmutamine on sanktsioonide kontekstis defineeritud keeluna üle anda, konverteerida, käsutada või liigutada mis tahes rahalisi vahendeid või muid varasid, mis kuuluvad sanktsiooninimekirjas olevatele isikutele või üksustele või on nende kontrolli all.

Rahalisi vahendeid või majandusressursse, finants- või muid seotud teenuseid ei tohi nimetatud dokumendi kohaselt otseselt või kaudselt, osaliselt või tervikuna teha kättesaadavaks sanktsiooninimekirja kantud isikute kasuks, sanktsiooninimekirja kantud isikute omandis või kontrolli all olevate isikute kasuks ja isikute kasuks, kes tegutsevad sanktsiooninimekirja kantud isiku nimel või suuniste alusel.

3.2. Tegevuspõhine finantssanktsioon

Tegevuspõhine finantssanktsioon on teatud tegevuse piiramine või keelamine.

Tegevuspõhise finantssanktsiooni subjekt on rahvusvahelist sanktsiooni kehtestavas õigusaktis nimeliselt või üldise tunnusega kindlaksmääratud füüsiline või juriidiline isik, piirkond või sektor, kelle või mille suhtes kehtib mingi tegevuse piirang.

Mitmed EL-i kehtestatud tegevuspõhised finantssanktsioonid on suunatud üldise tunnuse abil määratud isikutele. Teisisõnu ei ole isik, kelle suhtes tuleb sanktsiooni kohaldada, sanktsiooni

²² FATFi soovitused. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-recommendations.html> (külastatud 10.04.2025).

kehtestavas õigusaktis nimeliselt välja toodud. Sellised üldised tunnused on näiteks kodakondsus, asukohariik, juriidilise isiku registreerimise riik, riigi omandis olemine jne.

- Näiteks keeld võtta vastu hoiuseid teatud riigi kodanikelt, kui hoiuse koguväärtus krediidasutuse kohta ületab kindlaksmääratud summa.
- Näiteks keeld osta või müüa teatud tingimustel vabalt võõrandatavaid väärtpabereid ja rahaturuinstrumente.

RSanS-is on tegevuspõhised finantssanktsioonid nimetatud § 14 punktides 2¹–8:

- keelatud kauba või teenuse rahastamise keeld;
- laenu ja krediidi andmise keeld;
- hoiuse-, makse-, väärtpaberi- või muu konto avamise ja kasutamise keeld;
- väärtpaberitehingute keeld;
- kindlustuslepingu sõlmimise keeld;
- investeerimise keeld;
- eespool loetletud tegevustega seotud ärisuhte alustamise või jätkamise, nõustamise või muu finantsteenuse osutamise keeld.

Tegevuspõhised finantssanktsioonid on sageli kindla finantsteenuse või sektori spetsiifilised ja on kasutusel nii ÜRO kehtestatud kui EL-i autonoomsetes sanktsioonirežiimides.

Lisaks sihipärastele finantssanktsioonidele on tegevuspõhised finantssanktsioonid üheks peamiseks vahendiks massihävitusrelvade leviku rahastamise tõkestamisel ja strateegilise kauba ebaseadusliku käitlemise tõkestamisel. Massihävitusrelvade leviku rahastamine tähendab rahaliste vahendite andmist või finantsteenuste osutamist täielikult või osaliselt tuuma-, keemia- või bioloogiliste relvade ning nende kandevahendite ja nendega seotud materjalide (sh nii tehnoloogiad kui ka ebaseaduslikel eesmärkidel kasutatavad kahesuguse kasutusega kaubad) tootmiseks, omandamiseks, valdamiseks, arendamiseks, ekspordiks, ümberlaadimiseks, vahendamiseks, transportimiseks, ülekandmiseks, varumiseks või kasutamiseks, mis on vastuolus riiklike seaduste või rahvusvaheliste kohustustega²³.

Paljude tegevuspõhiste finantssanktsioonide osas on Euroopa Komisjon andnud tõlgendusi ja selgitusi oma korduma kippuvate küsimuste dokumendis²⁴.

4. Kehtivate finantssanktsioonide info ja otsing

Rahvusvahelisi finantssanktsioone kohaldatakse Eestis peamiselt EL-i Nõukogu määruste alusel. Seega leiab teavet finantssanktsiooni subjekti ja tema suhtes kohaldatavast finantssanktsioonist EL-i Nõukogu määrusest, kus on sätestatud sanktsiooni sisu, ulatus ja isikute nimekiri. EL-i Nõukogu määrused on leitavad EL-i Teataja kodulehelt²⁵. EL-i sanktsiooniveebis²⁶ on ülevaade kõikidest sanktsioonirežiimidest, mis kohalduvad EL-i

²³ FATF. <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Status-report-proliferation-financing.pdf> (külastatud 10.04.2025).

²⁴ Vastused korduma kippuvate küsimustele EL-i Nõukogu määruse nr 833/2014 tegevuspõhiste finantssanktsioonide kohta asuvad konsolideeritud väljaande peatükis C. Kasutatud 12. märtsil 2025, aadressilt https://finance.ec.europa.eu/publications/consolidated-version_en.

²⁵ Euroopa Liidu Teataja. <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html?locale=et> (külastatud 10.04.2025).

²⁶ EU Sanctions Map. <https://www.sanctionsmap.eu/#/main> (külastatud 10.04.2025).

jurisdiktsioonis. Viimane on seotud Euroopa Komisjoni hallatava andmebaasiga²⁷, mis sisaldab andmeid kõikide sanktsiooninimekirja kantud isikute osas.

Sanktsiooniveebi otsingumootorist ei ole suure tõenäosusega leitavad isikud, kes on sanktsiooninimekirja kantud isiku omandis või kontrolli all või tegutsevad tema nimel või suuniste alusel. Seega ei saa juhul, kui konkreetsele isikule või ettevõttele otsingumootori abil vastet ei leia, piirduda sanktsiooni kohaldamise kohustuse kontrollimisel ainult selle tööriistaga. Euroopa Komisjon on korduma kippuvate küsimuste dokumendis selgitanud, et mh võib hoolsusmeetmete rakendamisel sh ka kontrolli tuvastamisel lähtuda avalikest allikatest. Seda eriti olukordades, kus juriidiline isik pole ise sanktsiooninimekirja lisatud, kuid nimekirja lisatud isik teostab tema üle kontrolli.²⁸

ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga kehtestatud sanktsiooni ajutise rakendamise ajal, st enne, kui EL-i Nõukogu määrus on vastu võetud, saab lähtuda ÜRO Julgeolekunõukogu konsolideeritud sanktsiooninimekirjast, mis on leitav ÜRO Julgeolekunõukogu kodulehel²⁹. Kohaldatava sanktsiooni sisu ja selle ulatus tuleb vastavast ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonist³⁰.

Kõikidest rahvusvahelistest sanktsioonidest, sh finantssanktsioonidest on RSanS-i § 10 lg 1 p 4 alusel kohustatud Eestis avalikkust teavitama Välisministeerium. Välisministeerium teeb seda oma veebilehe³¹ ja muude teavituskanalite kaudu.

5. Rahapesu Andmebüroo teavitamise kohustus finantssanktsiooni kohaldamise ja kohaldamise kahtluse korral ning Rahapesu Andmebüroo kontrollikohustus

5.1. Isik on seisukohal, et finantssanktsiooni tuleb kohaldada

Kui füüsiline või juriidiline isik **tuvastab**, et (a) temaga ärisuhtes olev või seda kavandav isik on finantssanktsiooni subjekt; või (b) tema poolt kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni,

(i) kohaldab ta finantssanktsiooni ja

(ii) teavitab sellest viivitamata RAB-i.

Eeldatakse, et isik käitub vähemalt tavapärase hoolsusega, et hoida ära sanktsiooni rikkuvate tehingute ja tegevuste lõpuleviimine.

RAB-i tuleb teavitada viivitamata, soovitatavalt hiljemalt kaks tööpäeva pärast tegevuse või asjaolude tuvastamist või kahtluse tekkimist.

²⁷ Euroopa Liit. <https://data.europa.eu/data/datasets/consolidated-list-of-persons-groups-and-entities-subject-to-eu-financial-sanctions?locale=en> (külastatud 10.04.2025).

²⁸ Euroopa Komisjoni vastus küsimusele *What do you recommend in terms of due diligence to EU operators?* Kasutatud 12. märtsil 2025, aadressilt https://finance.ec.europa.eu/publications/consolidated-version_en. (külastatud 10.04.2025).

²⁹ ÜRO Julgeolekunõukogu. <https://www.un.org/securitycouncil/content/un-sc-consolidated-list> (külastatud 10.04.2025).

³⁰ ÜRO Julgeolekunõukogu. <https://main.un.org/securitycouncil/en/content/resolutions-0> (külastatud 10.04.2025).

³¹ Välisministeerium. Muudatused rahvusvahelistes sanktsioonides. <https://www.vm.ee/tegevus/rahvusvahelised-sanktsioonid/muudatused-rahvusvahelistes-sanktsioonides> (külastatud 10.04.2025).

RAB soovib teavitust tehes kasutada rahandusministri kehtestatud erikohustustega isikute poolt RAB-ile esitatava teate vormi ja lähtuda sama määrusega kehtestatud juhendist. RAB-i kodulehel on lisaks juhendile ka seda täpsustav juhise ja teate saatmist selgitav video³² ning teate saab esitada kodulehel asuva lingi³³ kaudu.

Teavituse tegemisel leiab juhiseid RAB-i juhi käskkirjast „Juhend kahtlaste tehingute tunnuste kohta“³⁴.

5.2. Isik kahtleb, kas finantssanktsiooni tuleb kohaldada

Kui füüsiline või juriidiline isik **kahtleb**, (a) kas temaga ärisuhtes olev või seda kavandav isik on finantssanktsiooni subjekt, või (b) tema poolt kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni,

(i) kohaldab ta finantssanktsiooni ja

(ii) hangib lisateavet asjaolude kohta, mis võimaldavad kindlaks teha, kas kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni.

Kui on alust arvata, et mingi tegevus või tehing võib sanktsiooni rikkuda, tuleb seda võimalust kontrollida ja sanktsiooni kohaldamise tagamiseks tuleb kohaldada meetmed (näiteks keelduda teenuse osutamisest).

Kui füüsiline või juriidiline isik (a) **tuvastab lisateabe põhjal** finantssanktsiooni **subjekti** või et tema poolt kavandatav või tehtav **tehing või toiming rikub finantssanktsiooni** või (b) **lisateave ei võimalda seda kindlaks teha**,

(i) kohaldab isik finantssanktsiooni ja

(ii) teavitab sellest viivitamata RAB-i.

RAB-i teavitamise osas vt punkt 5.1.

Kui füüsiline või juriidiline isik **veendub lisateabe põhjal**, et tegemist **ei ole finantssanktsiooni subjektiga** või et tema poolt kavandatav või tehtav **tehing või toiming ei riku finantssanktsiooni**, finantssanktsiooni kohaldama ega RAB-i teavitama ei pea.

5.3. RAB-i kontrollikohustus

Teavituse saamisel kontrollib RAB kümne tööpäeva jooksul:

- kas taotluse esitanud või tuvastatud isik on finantssanktsiooni subjekt või kas tema tehing on seotud finantssanktsiooni subjektiga;
- kas tegemist on finantssanktsiooni rikkuva tehingu või toiminguga;
- kas finantssanktsiooni on kohaldatud õiguspäraselt.

RAB teavitab taotluse esitajat kontrolli tulemustest kahe tööpäeva jooksul.

³² Rahapesu Andmepüroo. Juhendid. <https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#esitatava-teate-tait> (kölüstatud 10.04.2025).

³³ Rahapesu Andmepüroo infosüsteem. <https://rabis-web.fiu.ee/#/> (kölüstatud 10.04.2025).

³⁴ Rahapesu Andmepüroo. Juhendid. <https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#esitatava-teate-tait> (kölüstatud 10.04.2025).

6. Erikohustustega isikute rahapesu Andmebüroo teavitamise kohustus ja Rahapesu Andmebüroo kontrollkohustus

Kui erikohustustega isik **tuvastab** temaga ärisuhtes olevate või seda kavandavate isikute hulgas finantssanktsiooni subjekti või et tema poolt kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni, siis vastavalt RSanS-i § 21 lg-le 1

- (i) kohaldab ta finantssanktsiooni ja
- (ii) teavitab sellest viivitamata RAB-i.

Kui erikohustustega isik **kahtleb**, kas temaga ärisuhtes olev või seda kavandav isik on finantssanktsiooni subjekt või tema poolt kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni, siis vastavalt RSanS-i § 21 lg-le 2

- (i) kohaldab ta finantssanktsiooni ja
- (ii) järgmisi hoolsusmeetmeid:

1) kogub lisateavet selle kohta, kas temaga ärisuhtes olev või seda kavandav isik on finantssanktsiooni subjekt või kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni, ning kontrollib seda lisadokumentide, andmete või teabe põhjal, mis pärineb usaldusväärsest ja sõltumatust allikast;

2) kogub lisateavet ärisuhte, tehingu või toimingu eesmärgi ja olemuse kohta ning kontrollib seda lisadokumentide, andmete või teabe põhjal, mis pärineb usaldusväärsest ja sõltumatust allikast.

Kui erikohustustega isik **tuvastab** käesoleva RSanS-i § 21 lg-s 2 ettenähtud hoolsusmeetmete kohaldamise tulemusena finantssanktsiooni subjekti või et tema poolt kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni või kui hoolsusmeetmete kohaldamisel saadud **lisateave ei võimalda seda kindlaks teha**, samuti käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud finantssanktsiooni rikkumise **kahtluse korral**, teavitab ta vastavalt RSanS-i § 21 lg-le 4 sellest ja kohaldatud finantssanktsioonist RAB-i.

Kui erikohustustega isik **veendub lisateabe põhjal**, et tegemist **ei ole finantssanktsiooni subjektiga** või et kavandatav või tehtav **tehing või toiming ei riku finantssanktsiooni**, finantssanktsiooni kohaldama ega RAB-i teavitama ei pea.

Erikohustustega isikute poolt RAB-ile esitatava teate vorm ja teate esitamise juhend on kehtestatud rahandusministri määrusega. RAB-i kodulehel on lisaks juhendile ka seda täpsustav juhispild ja teate saatmist selgitav video³⁵ ning teate saab esitada kodulehel asuva lingi³⁶ kaudu.

Teate tegemisel leiab juhiseid ka RAB-i juhi käskkirjast „Juhend kahtlaste tehingute tunnuste kohta“³⁷.

Teate saamisel kontrollib RAB kümne tööpäeva jooksul:

- kas taotluse esitanud või tuvastatud isik on finantssanktsiooni subjekt või kas tema tehing on seotud finantssanktsiooni subjektiga;

³⁵ Rahapesu Andmebüroo. Juhendid. <https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#esitatava-teate-tait> (külastatud 10.04.2025).

³⁶ Rahapesu Andmebüroo infosüsteem. <https://rabis-web.fiu.ee/#/> (külastatud 10.04.2025).

³⁷ Rahapesu Andmebüroo. Juhendid. <https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#esitatava-teate-tait> (külastatud 10.04.2025).

- kas tegemist on finantssanktsiooni rikkuva tehingu või toiminguga;
- kas finantssanktsiooni on kohaldatud õiguspäraselt.

RAB teavitab taotluse esitajat kontrolli tulemustest kahe tööpäeva jooksul.

7. Erikohustustega isikute aruannete esitamine Rahapesu Andmebüroole

RSanS-i § 32¹ lõike 1 kohaselt esitab erikohustustega isik finantssanktsiooniga seotud teabeedastamise ning aruandekohustuse täitmise tagamiseks RAB-ile aruandeid. Aruannete andmete täpsema koosseis, esitaja ja esitamise kord on kehtestatud rahandusministri 28.03.2025. a määrusega nr 14³⁸.

Määruse alusel esitavad erikohustustega isikud RAB-ile aruandeid nende valduses oleva külmutatud vara ja sellega toimunud muutuste kohta.

Krediidiasutused ja virtuaalvääringu teenuse pakkujad esitavad aruandeid neli korda aastas, iga lõppenud kvartali kohta. Esitada tuleb kaks aruannet:

- **aruanne rahvusvahelise finantssanktsiooni kohaldamise tulemusena külmutatud kontodel toimunud rahaliste vahendite liikumise kohta**, st lõppenud perioodil külmutatud kontodele laekunud vahendite ja neilt tehtud väljamaksete kohta. Rahaliste vahendite laekumine ja väljamaksed külmutatud kontodelt on lubatud ainult erandjuhtudel³⁹;
- **aruanne rahvusvahelise finantssanktsiooni kohaldamise tulemusena nende valduses olevate külmutatud rahaliste vahendite kohta, mis juba ei kajastu lõike 1 alusel esitatud aruandes**. Lisaks sanktsiooni subjektide kontode külmutamisele on krediidiasutus ja virtuaalvääringu teenuse pakkuja kohustatud külmutama ka kõik muud nende valdusesse sattunud rahalised vahendid. Eelkõige leiab see aset olukorras, kui rahvusvahelise finantssanktsiooni subjekt üritab teha makset krediidiasutuse või virtuaalvääringu teenuse pakkuja kliendile. Krediidiasutus ega virtuaalvääringu teenuse pakkuja ei saa tehingut lõpule viia ega ka rahalisi vahendeid tagasi kanda, vaid on kohutatud need rahalised vahendid külmutama.

Muud erikohustustega isikud hakkavad aruandeid esitama üks kord aastas, iga lõppenud aasta kohta. Aruanne esitatakse **rahvusvahelise finantssanktsiooni kohaldamise tulemusena nende valduses olevate külmutatud rahaliste vahendite ja majandusressursside kohta**.

Erikohustustega isikute aruannete abil täidab RAB oma kohustust teavitada Euroopa Komisjoni ja teisi institutsioone finantssanktsiooni kohaldamisest ja külmutatud vara kogusest Eestis. Lisaks võimaldavad saadavad andmed kontrollida finantssanktsiooni kohaldamise kohustuse täitmist, samuti varade vabastamise kohustuse täitmist pärast sanktsiooni kehtivuse lõppu ja sanktsioonist erandi tegemise lubade eesmärgipärast kasutamist.

³⁸ Rahandusministri määrus „Erikohustustega isikute Rahapesu Andmebüroole esitatavate aruannete andmete täpsem koosseis, esitajad ja esitamise kord“. <https://www.riigiteataja.ee/akt/102042025007> (küllastatud 10.04.2025).

³⁹ Erandjuhtude kohta vt käesoleva juhendi 8. peatükk „Finantssanktsiooni erandid“.

Täpsemad juhised ja aruannete väljade selgitused on kirjas määruses ja selle lisades. Aruannete vormid leiab RAB-i kodulehelt.⁴⁰

8. Finantssanktsiooni erandid

8.1. Erandi load

Isikul, kelle või kellega seotud teingu suhtes on kohaldatud finantssanktsiooni, on õigus pöörduda RAB-i poole erandi loa taotlemiseks, kui rahvusvahelist sanktsiooni kehtestav või rakendav õigusakt võimaldab teha erandeid. See tähendab, et loa finantssanktsioonist erandi tegemiseks saab RAB anda ainult juhul, kui EL-i Nõukogu määruses, ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonis⁴¹ või Vabariigi Valitsuse määruses on sätestatud võimalus liikmesriigi pädevale asutusele teatud tingimuste esinemise korral anda luba erandi kohaldamiseks.

- Näiteks on ÜRO, EL-i Nõukogu ja Vabariigi Valitsuse sihipäraseid sanktsioone kehtestavates määrustes tihti sätestatud riikide (pädevate asutuste) võimalus anda luba teatavate külmutatud rahaliste vahendite või majandusressursside vabastamiseks või teatavate külmutatud rahaliste vahendite või majandusressursside kättesaadavaks tegemiseks tingimustel, mida nad peavad asjakohaseks, pärast seda, kui nad on kindlaks teinud, et asjaomased rahalised vahendid või majandusressursid on vajalikud sanktsiooninimekirja kantud isikute ja nende ülalpeetavate pereliikmete põhivajaduste rahuldamiseks, sealhulgas tasumiseks toiduainete eest, üüri või hüpoteegi, ravimite ja ravikulude tasumiseks, maksudeks, kindlustusmakseteks ning kommunaalteenuste tasudeks.
- Ka hoiuste vastuvõtmise keelu puhul (tegevuspõhine finantssanktsioon) võib esineda erandi lubamise võimalus, näiteks juhul, kui see on vajalik diplomaatilise esinduse ametlikuks tegevuseks.

Lisaks sanktsioone kehtestavates õigusaktides sätestatud erandi loa andmise võimalustele võib isik, kes ei ole finantssanktsiooni subjekt, kuid kelle rahalised vahendid ja majandusressursid on RSanS-i § 15 lg 1 alusel külmutatud, sama paragrahvi lg 2 alusel taotleda RAB-ilt luba kasutada oma osa ühisomandist.

Finantssanktsiooni erandi loa taotluse soovituslik vorm on toodud käesoleva juhendi lisa 3. Täidetud taotluse vorm tuleb saata e-posti aadressile info@fiu.ee. RSanS-i § 13 lg 2 kohaselt annab RAB erandi loa või keeldub loa andmisest 30 päeva jooksul taotluse esitamisest arvates. Taotluse lahendamise tähtaeg hakkab kulgema kõigi nõuetekohaste dokumentide ja andmete esitamisest arvates. Loa andmise eeltingimuseks on Välisministeeriumi kooskõlastus. Teatud juhtudel tuleb loa andmine eelnevalt kooskõlastada ka rahvusvaheliselt (ÜRO või EL-i tasandil). Seetõttu tuleks erandi loa taotlus esitada RAB-ile võimalikult vara enne teingu tegemist.

Humanitaarabi andmiseks esitatud taotlust loa väljastamiseks peab RAB RSanS-i § 13 lg 3 järgi menetlema eelisjärjekorras.

⁴⁰ Rahapesu Andmebüroo. Juhendid. <https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#erikohustustega-isik> (külastatud 10.04.2025)

⁴¹ ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni alusel saab erandi loa taotluse esitada vaid sel perioodil, kui resolutsiooni ei ole veel EL-i Nõukogu määrusega EL-i õigusesse üle võetud.

8.2. Välistused

Alati ei ole finantssanktsioonist erandi tegemiseks vaja anda erandi luba. Mõnel juhul on sanktsiooni kehtestavas õigusaktis nimetatud olukorrad, millal finantssanktsiooni kohaldama ei pea. Sellises olukorras ei ole RAB-i luba enam vajalik. Neid sätteid nimetatakse ka välistusteks.

- Näiteks ei kohaldata reeglina sanktsiooninimekirja kantud isikule rahaliste vahendite kättesaadavaks tegemise keeldu külmutatud kontodele lisatud järgmiste summade suhtes:
 - a) kontode intressid või muud tulud või
 - b) maksed, mis tulenevad lepingutest, kokkulepetest või kohustustest, mis sõlmiti või tekkisid enne kuupäeva, kui isik kanti sanktsiooninimekirja, tingimusel, et selliste intresside, muude tulude ja maksete suhtes kohaldatakse jätkuvalt külmutamise kohustust.

9. Registripidaja kohustused

Registripidaja on riigi infosüsteemi kuuluva andmekogu vastutav või volitatud töötaja. Järgmiste andmekogude registripidajad peavad RSanS-i § 13¹ lg 1 kohaselt keelduma rahvusvahelist sanktsiooni, sh finantssanktsiooni rikkuva kande tegemisest:

- 1) Eestis kehtivate Euroopa patentide register;
- 2) kasulike mudelite register;
- 3) kauba- ja teenindusmärkide register;
- 4) kinnistusraamat;
- 5) laevakinnistusraamat;
- 6) esimene laevapereta prahitud laevade register;
- 7) teine laevapereta prahitud laevade register;
- 8) tegelike kasusaajate andmekogu;
- 9) mittetulundusühingute ja sihtasutuste register;
- 10) patendiregister;
- 11) riiklik liiklusregister;
- 12) tööstusdisainilahenduste register;
- 13) Eesti väärtpaberite register;
- 14) õhusõidukite register;
- 15) äriregister;
- 16) mikrolülituste topoloogiategi register;
- 17) riiklik geograafiliste tähistega register;
- 18) sordiregister.

Eelnimetatud registripidajad on finantssanktsiooni vaatest kohustatud pöörama oma tegevuses erilist tähelepanu tehingut või toimingut tegeva isiku, samuti tehingu või toimingu tegemist kavandava isiku tegevusele ja asjaoludele, mis viitavad võimalusele, et isiku, tehingu või toimingu suhtes tuleb kohaldada finantssanktsiooni.

- Registripidaja ei tee kannet näiteks juhul, kui külmutatud vara võõrandamise kohta on sõlmitud kokkulepe, mille alusel on omand üle läinud teisele isikule. Rahvusvahelist

sanktsiooni rikkuv tehing on tühine, mis tähendab, et avalduse registripidajale esitamise ajal ei olnud tehingu eseme omandiõigus tegelikult muutunud.

Registripidaja peab RSanS-i § 13¹ lg 4 kohaselt määrama isiku, kes korraldab oma pädevuse piires rahvusvahelise sanktsiooni rakendamist, ja edastab tema kontaktandmed pädevatele asutustele, sh RAB-ile. Registripidaja peab tagama töökorralduse, mis võimaldab finantssanktsiooni tõhusa kohaldamise.

Registripidajal on RSanS-i § 13¹ lg 3 kohaselt kohustus teavitada RAB-i finantssanktsiooni subjekti või finantssanktsiooni rikkuva teenuse, tehingu või toiminguga tuvastamisest. Soovitatavalt võiks sealjuures lähtuda rahandusministri kehtestatud erikohustustega isikute poolt RAB-ile esitatava teate esitamise juhendist ja kasutada sama määrusega kinnitatud vormi.⁴²

10. Isiku õigused, kelle suhtes või kellega seotud tehingu suhtes on kohaldatud finantssanktsiooni

10.1. Sanktsiooni kohaldamise õiguspärasuse kontroll

Isikul, kelle või kellega seotud tehingu suhtes on kohaldatud finantssanktsiooni, on RSanS-i § 17 alusel õigus esitada RAB-ile taotlus, et RAB kontrolliks, kas sanktsiooni kohaldamine oli õiguspärane.

Taotlus koos kõigi asjassepuutuvate dokumentide ja tõenditega tuleb saata e-posti aadressile info@fiu.ee.

Taotluse saamisel kontrollib RAB kümne tööpäeva jooksul:

- kas taotluse esitanud või tuvastatud isik on finantssanktsiooni subjekt või kas tema tehing on seotud finantssanktsiooni subjektiga;
- kas tegemist on finantssanktsiooni rikkuva tehingu või toiminguga;
- kas finantssanktsiooni on kohaldatud õiguspäraselt.

RAB teavitab taotluse esitajat kontrolli tulemustest kahe tööpäeva jooksul.

10.2. Erandi luba

Isikul, kelle või kellega seotud tehingu suhtes on kohaldatud finantssanktsiooni, on õigus pöörduda RAB-i poole erandi loa taotlemiseks, kui rahvusvahelist sanktsiooni kehtestav õigusakt võimaldab teha erandeid. Erandi lubade taotlemise kohta vt käesoleva juhendi 8. peatükki.

10.3. Sanktsiooninimekirjast eemaldamine

Kui isik soovib enda eemaldamist **EL-i** sanktsiooninimekirjast, peab ta esitama taotluse EL-i Nõukogule aadressil:

Council of the European Union
General Secretariat

⁴² Vt käesoleva juhendi 5. peatükis toodud linke.

RELEX.1
Rue de la Loi/Wetstraat 175
1048 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
E-post: sanctions@consilium.europa.eu

Samuti on isikul õigus pöörduda Euroopa Liidu Üldkohtusse.

Kui isik soovib enda eemaldamist **ÜRO Julgeolekunõukogu ISIL (Da'esh) & Al-Qaida sanktsiooninimekirjast**, peab ta esitama taotluse aadressile:

United Nations

Office of the Ombudsperson to the ISIL (Da'esh) and Al-Qaida Sanctions Committee (DPPA)
UN PO Box 20
New York, NY 10017
United States of America
Tel: +1 212 963 2671
E-mail: ombudsperson@un.org

Täpsed juhised on välja toodud ÜRO Julgeolekunõukogu kodulehel⁴³.

Kui isik soovib enda eemaldamist **ÜRO Julgeolekunõukogu teistest sanktsiooninimekirjadest** peab ta esitama taotluse aadressile:

Focal Point for De-listing
Security Council Subsidiary Organs Branch
Room DC2 2034
United Nations
New York, N.Y. 10017
USA
Tel. +1 917 367 9448
Fax. +1 917 367 0460
E-post: delisting@un.org

Täpsed juhised on välja toodud ÜRO Julgeolekunõukogu kodulehel⁴⁴.

Vabariigi Valitsuse sanktsiooninimekirja lisatud isik saab esitada päringu enda nimekirja lisamise põhjuste kohta ning taotluse enda nimekirjast eemaldamiseks Välisministeeriumile RSanS-i §-s 28 sätestatud korras. Samuti võib Vabariigi Valitsuse sanktsiooninimekirja kantud isik esitada kaebuse halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

11. Sanktsiooni kohaldamise kohustus, vastutuse piiramine ja sanktsiooni rikkumine

Eestile siduvaid rahvusvahelisi sanktsioone tuleb kohaldada viivitamatult õigusakti (s.o EL-i Nõukogu otsus või määrus, ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon ja Vabariigi Valitsuse

⁴³ ÜRO Julgeolekunõukogu. Al-Qaeda sanktsiooni nimekiri (1267).

https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/qa_sanctions_list (külastatud 10.04.2025).

⁴⁴ ÜRO Julgeolekunõukogu. Nimekirjast eemaldamise taotlus.

<https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/delisting/delisting-request> (külastatud 10.04.2025).

sanktsiooni kehtestav Vabariigi Valitsuse määrus) jõustumisel. Igale isikule on pandud vastutus iseseisvalt tuvastada, kas tehingupartneri suhtes tuleb sanktsiooni kohaldada või mitte.

- Näiteks on igaüks kohustatud enne tehingu sõlmimist veenduma, et tehingupartneri osas ei tule sanktsiooni kohaldada, ja juhul kui sanktsiooni kohaldamise olukord esineb, tehingu või makse tegemisest loobuma.

Lisaks kohustusele ise sanktsiooni kohaldada tuleb paljudest EL-i Nõukogu sanktsioone kehtestavatest määrustest kõigi füüsiliste ja juriidiliste üksuste kohustus esitada määruse rakendamist hõlbustavat teavet oma elu- või asukoha liikmesriigi pädevale asutusele kahe nädala jooksul selle teabe saamisest ning teha selle pädeva asutusega koostööd nimetatud teabe kontrollimisel.⁴⁵ See hõlmab andmeid külmutatud pangakontode kohta ja muid kasulikuks osutada võivaid üksikasju, näiteks loetellu kantud isikute või üksuste tunnusandmeid ja võimaluse korral andmeid sissetulevate ülekannete kohta, mille tulemusena toimub külmutatud konto krediteerimine vastavalt finants- ja krediidasutuste suhtes kehtivale korrale, klientide või teiste isikute katsete kohta teha rahalisi vahendeid või majandusressursse loetellu kantud isikule või üksusele loata kättesaadavaks ning külmutamismeetmetest kõrvalehoidmisele viitavaid andmeid. RAB-ile saab sellist teavet anda vihjeliini abil, kasutades e-posti aadressi vihje@fiu.ee või vastavat veebivormi.⁴⁶

Sanktsiooni kohaldavat isikut, kes tegutseb heas usus, et tema tegevus on sanktsiooni kehtestava õigusaktiga kooskõlas, ei peeta RSanS-i § 6¹ lg 1 kohaselt asjaomase isiku ees vastutavaks. Rahvusvahelise sanktsiooni kohaldamine on heauskne, kui isik ei teadnud ega pidanudki teadma, et tema tegevus ei ole kooskõlas rahvusvahelist sanktsiooni kehtestavas õigusaktis sätestatud meetmetega.

Finantssanktsiooni rikkumise kahtluse korral on RAB-il RSanS-i § 32 lg 2 alusel õigus ettekirjutusega nõuda asjaomaselt isikult lisateavet või rikkumise kahtlusega tehing või toiming peatada või kohustada võtma sanktsiooni kohaldamiseks vajalikke meetmeid.

Sanktsiooni rikkuv tehing, s.o tehing, mille puhul ei arvestata sanktsiooni kehtestavas õigusaktis sätestatud kohustusega või rikutakse selles sätestatud keeldu, on RSanS-i § 7 lg 1 kohaselt tühine. See tähendab, et sellisel tehingul ei ole algusest peale õiguslikke tagajärgi ja selle alusel saadu tuleb tagastada. Ainus võimalus, kuidas muuta finantssanktsiooni rikkuv tehing kehtivaks, on RSanS-i § 7 lg 2 järgi see, kui RAB annab sellele tagantjärele erandi loa⁴⁷. Sellise loa andmisel lähtub RAB mh sellest, kas loa väljastamise tingimused olid tehingu tegemise ajal täidetud ja kas hilinenud loa taotlemine on piisavalt põhjendatud.

Rahvusvahelist sanktsiooni rakendavas või Vabariigi Valitsuse sanktsiooni kehtestavas õigusaktis sätestatud kohustuse täitmata jätmise või keelu rikkumise eest karistatakse karistusseadustiku § 93¹ lg 1 kohaselt rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega. Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, karistatakse sama paragrahvi lg 2 kohaselt rahalise karistusega.

⁴⁵ Näiteks EL-i Nõukogu 18.05.2006 määruse nr 765/2006, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses olukorraga Valgevenes ja Valgevene osalemisega Venemaa agressioonis Ukraina vastu, artikli 40 lõige 1.

⁴⁶ Rahapesu Andmebüroo. Vihjeliin. <https://fiu.ee/vihjeliin>

⁴⁷ Erandi lubade osas vt juhendi 8. peatükki.

12. Rahapesu Andmebüroo ülesanded seoses rahvusvahelise finantssanktsiooniga

- RAB menetleb RSanS-i § 18 kohaselt rahvusvahelise finantssanktsiooni kohaldamise teateid ja finantssanktsiooni kohaldamise õiguspärasuse kontrollimiseks esitatud taotlusi.
- RSanS-i § 11 lg 1 alusel vastab RAB rahvusvahelise finantssanktsiooniga seotud päringutele ning annab haldusakte ja teeb toiminguid, mis on ette nähtud rahvusvahelist sanktsiooni kehtestavas või rakendavas õigusaktis.
- Kui rahvusvahelist sanktsiooni rakendav õigusakt võimaldab teha erandeid finantssanktsioonist, annab RAB RSanS § 11 lg 2 alusel loa erandi kohaldamiseks.
- RAB kogub ja esitab RSanS-i § 11 lg 2¹ alusel rahvusvahelise finantssanktsiooni rakendamise kohta andmeid rahvusvahelist sanktsiooni kehtestavas või rakendavas õigusaktis ettenähtud korras.
- RSanS-i § 16 lg 2 kohaselt koostab ja avaldab RAB vähemalt kord aastas koondülevaate finantssanktsioonide rakendamisest Eestis.
- RSanS-i § 30 lg 1 alusel teeb RAB riiklikku järelevalvet finantssanktsiooni kehtestava ja rakendava õigusakti ja RSanS-is kehtestatud nõuete täitmise üle erikohustustega isikute poolt (v.a need erikohustustega isikud, kelle üle teeb RSanS-i alusel järelevalvet mõni teine asutus).
- Finantssanktsiooni rikkumise kahtluse korral on RAB-il RSanS-i § 32 lg 2 alusel õigus ettekirjutusega nõuda asjaomaselt isikult lisateavet või rikkumise kahtlusega tehing või toiming peatada või kohustada võtma sanktsiooni kohaldamiseks vajalikke meetmeid.
- RAB on koos Finantsinspeksiooniga RSanS-is sätestatud väärtegade kohtuväline menetleja.

Lisa 1. Finantssanktsioonist kõrvalehoidmise ja sanktsiooni rikkumise viisid ning ohuindikaatorid

Käesolev lisa on mõeldud olema toetavaks materjaliks, et tuvastada sanktsioonist kõrvalehoidmisi või rikkumisi. Selle koostamisel on tuginetud erinevatele ohuhinnangutele, tüpoloogiatele ja muule RAB-ile kättesaadavatel teabele. Siin toodud finantssanktsioonist kõrvalehoidmise ja sanktsiooni rikkumise viiside ja ohuindikaatorite loetelu ei ole ammendav.

Mõned ohuindikaatorid võivad esineda üksikult või koos ka tava- või õiguspärastes tehingutes, mistõttu tuleb esitatud loetelu võtta abistavana. Tehinguid ja võimalikule sanktsioonist kõrvalehoidmisele või selle rikkumisele viitavaid ohuindikaatoreid hinnates tuleb alati lähtuda kliendist, sh tema tegevusalast ja piirkonnast, kus klient tegutseb ning kust kaupu või teenuseid ostetakse või kuhu neid müüakse. Ohuindikaatorid võivad olla sarnased rahapesu ja terrorismi rahastamise omadega, kuid alati tuleb arvestada sanktsiooni eripära.

Seda, kas ohuindikaatorite esinemisel tuleb konkreetses olukorras võtta täiendavaid meetmeid, otsustab iga erikohustustega isik ise, mh lähtuvalt oma riskiisust. Samas kui tuvastatakse võimalik sanktsiooni kohaldamise olukord ja hoolsusmeetmete käigus kahtlus ei haju, on isikul kohustus igal juhul sanktsiooni kohaldada.

Identiteedi varjamise viisid:

- Erinevate nimekujude kasutamine. Muudetakse või lühendatakse makse saatja või saaja nime õigekirja, lisatakse nimesse tühikuid või jäetakse lisamata keskmine nimi.
- Valede kontaktandmete (nt aadress) kasutamine.
- Tehingute tegemine esindajate, lähedaste või sõprade nime all või vahendusel.
- Üldises kasutuses olevate sõnade kasutamine juriidiliste isikute nimedes eesmärgiga muuta sanktsiooninimekirjades vaste tuvastamine keeruliseks, kuivõrd automaatse sõelumissüsteemi (AST) hoiatusteade võib tähelepanuta jääda.

Tegeliku kasusaaja varjamise viisid ja ohuindikaatorid:

- Keeruliste omandistruktuuride ja usaldushalduste (*trusts*) kasutamine, mis võivad hõlmata *offshore*-ettevõtteid. Selliste ettevõtete tegelikke kasusaajaid on keeruline tuvastada, eriti juhul, kui struktuuris on mitmeid juriidilisi isikuid.
- Ettevõtte omandistruktuuris on ettevõtteid, kes on asutatud sellises jurisdiktsioonis, kus tegelike kasusaajate andmeid ei avaldata ja on keeruline välja selgitada, või riigis, mille kodanike suhtes on sanktsioone kehtestatud.
- Ettevõttega seotud sidusettevõtete suur arv.
- Ettevõtte keeruline struktuur, mis ei ole majanduslikult põhjendatud.
- Ettevõtte struktuuri kohta käiv teade ei ole kättesaadav ametlikes registrites või avalikult kinnitatud dokumentides.

- Ettevõtte asumine samal aadressil mitme teise ettevõttega.
- Esitajaaktsiate ja võlakirjade kasutamine. Nende instrumentide dokumentides ei märgita tegelikku kasusaajat. Formaalselt on ettevõtte omanikuks see, kelle oma on esitajaaktsiate või võlakirjade sertifikaat.
- Sanktsiooni subjekti omandiõiguse lahjendamine, st ettevõttes tema osaluse vähendamine alla 50%. Sageli müüb sanktsiooni subjekt oma enamusosaluse sidusettevõttele või lähedasele isikule (perekonnaliikmele, äripartnerile, kolleegile või sõbrale). See võib näida legaalne, kuid tegemist võib olla formaalse sammuga ja sanktsiooni subjektile võib olla säilinud kontroll ettevõtte üle.
- Ettevõtte tegeliku kasusaaja vahetumine vahetult enne või pärast sanktsiooni kehtestamist.
- Arvukad aktsiate võõrandamised sanktsiooni subjektidelt ettevõtetele, mille suhtes ei tule kohaldada sanktsiooni, kuid mis on seotud sanktsiooni subjekti asutatud ettevõtetega (nt on nende registrijärgne asukoht sama).
- Prokuristide, esindajate ja variisikute kasutamine. St keegi teine tegutseb viisil, nagu ta oleks ettevõtte omanik, omades kontrolli vahendite või ettevõtte üle. Mõningatel juhtudel on võimalik ettevõtte kohta saada ainult esindajate andmeid, kuid mitte tegelike kasusaajate omi.
- Kogu suhtluse toimumine tavalise töötaja või esindaja kaudu, Ettevõtte tegevjuht ei ole kunagi kättesaadav.
- Seosed kaupa müüva ja ostva ettevõtte vahel, näiteks samad omanikud või juhtkond.
- Võltsimistunnused tehinguga seotud dokumentides.

Tehingu andmetega manipuleerimise viisid:

- Tehinguga seotud andmete edastamine sellisel viisil, et AST-is ei ole võimalik tuvastada sanktsiooni subjektist osapoole identiteeti. Info, mille abil oleks võimalik tuvastada osapooled, on eemaldatud või asendatud. See on üks sanktsioonist kõrvalehoidmise levinumaid meetodeid. Andmete muutmine või eemaldamine võib toimuda ilma, et teised tehingus osalejad seda teaks.
- Tehingu sõnumites andmete ümberkorraldamine, kui arvatakse või on teada andmeväljad, mida erikohustustega isik ei kontrolli.
- Valeandmete kasutamine. Näiteks kasutatakse madalama sanktsiooni riskiga riigi panga tunnuskoodi.
- Makse väljadel ebatavaliste tähemärkide kombinatsioonide kasutamine. Näiteks „%“, „&%“, „,\$%“. Kasutatakse ka märke, mis võivad välja näha tähtedena, kuid mida ei saa automaatsete filtrite abil tähtedena ära tunda (nt „o“ ja „0“).

- Makse saaja või saatja väljal selgituste „nime pole” või „... nimel” kasutamine.

Erinevate maksekanalitega seotud finantssanktsioonist kõrvalehoidmise viisid ja ohuindikaatorid:

- Selliste virtuaalvääringu rahakotiteenuse osutajate ja makseasutuste kliendid, kes rakendavad ebapiisavaid klientide tuvastamise kontrollimeetmed, sh võimaldades oma teenuseid anonüümselt kasutada. Näiteks võib ühest mobiilseadmest pääseda juurde mitmele virtuaalvääringu kontole. Samuti ei ole kõikides riikides virtuaalvääringu rahakottide kasutamine reguleeritud ja neile ei ole kehtestatud nõudeid, mis aitaks tuvastada sanktsiooni subjekti.
- Ettemaksukaartide kasutamine, mida saab osta ilma, et rakendataks samu hoolsusmeetmeid kui teiste maksekaartidega. Kaardi kasutajad ei ole samal viisil tuvastatud ja kaart pakub anonüümsust. Kaartidele laetud vahendite päritolu ja nende tehingute ajalugu võidakse varjata.
- Kliendi tehingud on seotud virtuaalvääringu aadressidega, mis on seotud sanktsiooni subjektiga.
- Hawala tüüpi süsteemide kasutamine eesmärgiga varjata vara ebaseaduslikku päritolu. Sellised skeemid seonduvad ennekõike sooviga varjata kõrge sanktsiooni riskiga piirkonda või regiooni. Hawalat võidakse kasutada selleks, et varjata tegelikku maksajat või saajat.
- U-pöördmaks⁴⁸ kasutamine sooviga varjata rahaliste vahendite algset päritolu või kõrge riskiga jurisdiktsiooni.

Jurisdiktsiooniga seotud finantssanktsioonist kõrvalehoidmise viisid ja ohuindikaatorid:

- Makse algataja poolt aadressina muu lähedal asuva riigi või piirkonna märkimine. Näiteks Krimmiga seotud tehingu puhul märgitakse saaja või saatja aadressiks Venemaa või Ukraina.
- Olulise osa aadressist märkimata jätmine. Näiteks märgitakse provintsi nimi, aga jäetakse märkimata riik või asendatakse see mõne teise riigiga.
- (Vari)ettevõtte kasutamine, mis asub sanktsioneeritud jurisdiktsiooni lähedal asuvas piirkonnas.
- Kliendi partneri äritegevus kõrge sanktsiooni riskiga riigis või piirkonnas.
- Ekspedeerimisettevõtte asukoha nimetamine kauba lõppsihtkohana.

Eeltoodud ohuindikaatorite sisulisel hindamisel mängivad rolli lisaks mitmesugused tegurid.

Näiteks omavad positiivset kaalu mh:

- pikaajaline ärisuhe koos sagedase kliendikontaktiga;

⁴⁸ Finantstehing, mille teeb nt riigi A pank riigi B panga kasuks kolmanda riigi panga kaudu.

- haruettevõtte või esindus asjaomastes riikides („*national desks*”) või ulatuslikud kogemused (keeleoskus, poliitilised, sotsiaalkultuurilised ja regulatiivsed taustateadmised) asjaomaste riikidega;
- EL-i/EEA või samaväärsete kolmandate riikide seotus.

Riski võivad suurendada mh järgmised tegurid:

- ainuisikulised allkirjaõigused ja kolmandate isikute üld- või erivolitused;
- kolmandate isikute loodud struktuurid;
- riikide seotus, kellega erikohustustega isikul puuduvad kogemused;
- hiljuti loodud ärisuhted;
- vähesed kliendikontaktid;
- ebaselge eesmärk või majanduslikult küsitav struktuur kliendi soovil;
- kõrvalekalle kliendi varem teadaolevatest vajadustest (vt äriprofiili), s.t ebaharilik ja arusaamatu struktureerimine.

Lisaks käesolevas lisas toodule soovitame jälgida ka RAB-i veebilehel avaldatud analüüse ja tüpoloogiateateid⁴⁹.

⁴⁹ Rahapesu Andmebüroo. Uuringud. <https://fiu.ee/aastaraamatud-ja-uuringud/uuringud> (külastatud 10.04.2025)

Lisa 2. Ohuindikaatorid, mis võivad viidata massihävitusrelvade leviku rahastamisele

Käesolev lisa on suunatud eelkõige erikohustustega isikutele ja selle koostamisel on tuginetud erinevatele ohuhinnangutele, tüpoloogiatele, RAB-ile kättesaadavatele andmetele, statistikale ja kohapealsete kontrollide käigus tuvastatule. Siin toodud massihävitusrelvade leviku rahastamisele viitavate ohuindikaatorite loetelu ei ole ammendav.

Mõned ohuindikaatorid võivad esineda üksikult või koos ka tava- või õiguspärastes tehingutes, mistõttu tuleb esitatud loetelu võtta abistavana. Tehinguid ja võimalikule massihävitusrelvade leviku rahastamisele viitavaid ohuindikaatoreid hinnates tuleb alati lähtuda kliendist, sh tema tegevusalast ja piirkonnast, kus klient tegutseb ning kust kaupu või teenuseid ostetakse või kuhu neid müüakse.

Seda, kas ohuindikaatorite esinemisel tuleb konkreetses olukorras võtta täiendavaid meetmeid, otsustab iga erikohustustega isik ise, mh lähtuvalt oma riskiisust.

Massihävitusrelvade levikuga seotud rahastamise allikad võivad olla seaduslikud või ebaseaduslikud. Sealjuures on risk suurem juhtudel, kui rahaallikas on seaduslik, kuid kavatsetakse varjata konkreetset kaupa või lõppkasutajat.

Massihävitusrelvade leviku rahastamise faasid

Esimene faas (rahakogumine) – massihävitusrelvade levitaja kogub vahendeid. Lisaks levitaja enda vahenditele võivad need pärineda välismaistelt rahastajatelt või kuritegelikust tegevusest.

Teine faas (vahendite varjamine) – massihävitusrelvade levitaja saadab vahendid rahvusvahelisse finantssüsteemi. Kui riik on sanktsiooni tulemusena rahvusvahelisest finantssüsteemist ära lõigatud, toimub vahendite saatmine läbi mitme vahekeha. Vahendite varjamise faasis toetuvad massihävitusrelvade levitajad enamasti ettevõtete (sh varifirmade) ja vahendajate võrgustikele, et varjata igasugust seost riigiga, kelle suhtes on kohaldatud sanktsioone. Sanktsioonist kõrvalehoidmiseks kasutatakse ka läbipaistmatut omandistruktuuri. Selline tegevus kombineeritult valedokumentide kasutamisega võimaldab massihävitusrelvade levitajatel vältida nende ja nende tehingute tuvastamist.

Kolmas faas (materjalide ja tehnoloogia hankimine) – massihävitusrelvade levitaja kasutab vahendeid massihävitusrelvade jaoks vajalike kaupade, materjalide, tehnoloogia ja logistika eest tasumiseks. Kogu kolmanda faasi jooksul kaasatakse rahvusvahelisi finantsasutusi tehingute elluviimisesse. Oluline on märkida, et levitamine hõlmab lisaks relvade ostmisele ka üksikuid kaupu ja komponente, mida saab kasutada nende väljatöötamiseks. See muudab massihävitusrelvade leviku tõkestamise raskemaks.

Massihävitusrelvade leviku rahastamisega seotud ohuindikaatorid on mh järgmised:

- Klient on seotud kahesuguse kasutusega, massihävitusrelvade või sõjaliste kaupade tarnimise, müügi või ostmisega, eriti kõrgema massihävitusrelvade leviku rahastamise riskiga jurisdiktsioonides (sh Iraan, Põhja-Korea, Venemaa Föderatsioon).
- Tehingu osapool asub kõrgema massihävitusrelvade leviku rahastamise riskiga jurisdiktsioonis.

- Tehingu osapool asub kõrgema massihävitusrelvade leviku rahastamise riskiga jurisdiktsioonis.
- Imporditava/eksportitava kauba lõplik sihtkoht on tehingu dokumentides ebaselge.
- Kauba teekond läbib riike, kus on nõrgad ekspordikontrolli seadused või kus on ekspordikontrolli õigusaktide rakendamine nõrk.
- Tehingu osapoolteks on isikud või üksused, mis asuvad riikides, kus on nõrgad ekspordikontrolli seadused või kus täidetakse vähesel määral ekspordikontrolli seaduseid.
- Tehinguga seotud kaubad ei ole tavapärase asjaomasele riigile.
- Tehingus märgitud kauba teekond ei vasta tavapärasele kaubandusmuustrile ega ole äriliselt loogiline.
- Tehing hõlmab finantseerimisasutusi, kelle suhtes on tuvastatud puudusi rahapesu tõkestamise ja terrorismi rahastamise tõkestamisel, samuti finantseerimisasutusi, kelle alaline asukoht on riikides, kus ekspordikontrolli seadused on nõrgad või kus on ekspordikontrolli seaduste rakendamine nõrk.
- Tehingu dokumentidest nähtub, et deklareeritud kauba väärtus on võrreldes transpordi kuluga alahinnastatud.
- Tehingu dokumentides on vastuolud nimede, ettevõtete, aadresside, sihtkoha jne osas.
- Kliendi tegevus ei ühti ettevõtte profiiliga või lõppkasutaja teave ei ühti lõppkasutaja ettevõtte profiiliga.
- Kaupa tellivad ettevõtted või isikud on teistest riikidest, kui nimetatud lõppkasutaja riik.
- Kliendi poolt edastatav teave, sh vaatamata täiendavatele päringutele, on ebamäärane/puudulik.
- Tehingus osalevad ettevõtted või isikud on seotud Põhja-Korea diplomaatilise esindusega.
- Viited sellele, et tehingus kasutatavad vahendid pärinevad küberkuritegevusest .
- Iraani või Põhja-Korea kodanike või nendega seotud isikute isiklike kontode kasutamine kahesuguse kasutusega kaupade ostmiseks.
- Tehingud maavaradega (nt söega) mille puhul on viiteid, et see võib pärineb Põhja-Koreast või maavara transportimisel võib kahtlustada kauba avamerel laevalt laevale (*ship to ship*) transportimist.
- Tehinguga on seotud alused, mis külastavad Põhja-Korea sadamaid.

- Tehinguga on seotud ettevõtte, mille töötajad või juhtorgani liikmed on Põhja-Korea kodanikud.
- Tehinguga on seotud juriidiline isik, füüsiline isik, alus või muu osapool, keda on sanktsioonist kõrvalehoidmise või rikkumise kontekstis mainitud ÜRO ekspertide paneeli raportites.
- Kliendi või vastaspoole aadress on sama või sarnane sanktsiooni subjekti aadressiga.

Lisa 3. Finantssanktsiooni erandi loa taotluse soovituslik vorm

SANKTSIOONIREŽIIM

Õigusakt, s.o Euroopa Liidu Nõukogu määrus, ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon või Vabariigi Valitsuse määrus, mille suhtes erandit taotletakse	
--	--

TAOTLEJA ANDMED

Taotleja nimi ja registrikood (jur.isik) või isikukood (füüs.isik)	
Taotleja esindaja või kontaktisiku nimi	
Taotleja esindaja või kontaktisiku telefoninumber	
Taotleja esindaja või kontaktisiku e-posti aadress	

KOHALDUV SANKTSIOON

Piirang, s.o konkreetne säte õigusaktis, mis loa taotleja teingut või tegevust keelab või piirab.	
--	--

PLAANITAVA TEHINGU VÕI TEGEVUSEGA SEOTUD SANKTSIOONI SUBJEKTID

(Valida sobiv(ad).)

Sanktsiooninimekirja kantud isiku nimi	
Sanktsiooninimekirja kantud isiku omandis või kontrolli all olev või tema nimel või suuniste alusel tegutsev isik ja isiku registrikood või sünnikuupäev. Üksikasjad nimetatud seose kohta.	
Isiku nimi, kelle suhtes tuleb kohaldada tegevuspõhist sanktsiooni, ja isiku registrikood või sünnikuupäev. Üksikasjad, miks sanktsiooni kohaldada tuleb.	

PLAANITAVA TEHINGU VÕI TEGEVUSE ASJAOLUD

(Valida sobiv(ad).)

Millal ja millist teingut, tegevust, makset vm soovitakse teha?	
Milline ressurss tuleks vabastada ja kus (nt millises pangas või millise isiku valduses) see asub?	

Millist ressursi soovitakse sanktsiooni subjektile kättesaadavaks teha?	
Põhjused), miks erandi luba vaja on.	

ERANDI LOA ÕIGUSLIK ALUS

Säte õigusaktis, mille alusel erandi luba taotletakse	
Põhjendus, kuidas faktilised asjaolud vastavad õigusaktis sätestatud erandi loa andmise tingimustele	

MUU TEAVE

Muu taotluse lahendamise seisukohalt oluline teave	
---	--

TAOTLUSELE LISATUD TAOTLUST TOETAVAD JA TÕENDAVAD DOKUMENDID

(Taotleja esindaja volikiri, lepingute, arvete, maksekorralduste koopiad jm. Eestikeelsed või koos eestikeelse tõlkega⁵⁰)

Dokumendi nimi	Dokumendi asjakohasuse selgitus

⁵⁰ Kokkuleppel RAB-iga võib erandjuhul jätta dokumendi tõlkimata.